

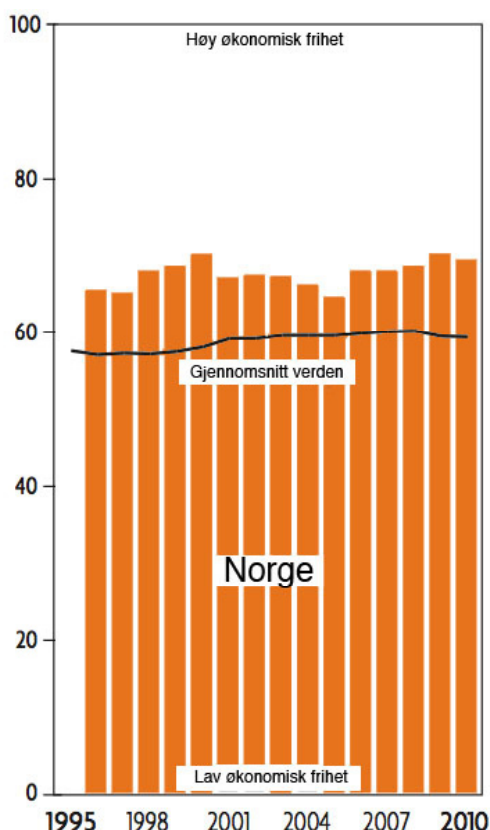
DEN ØKONOMISKE FRIHETEN HAR HOLDT SEG STABIL

På tross av finanskrisen ser det ut til at den økonomiske friheten holder seg relativt stabil, både for norske bedrifter og for verdens befolkning.

For 16. gang har den amerikanske konservative tankesmien Heritage Foundation målt den økonomiske friheten i verdens land.¹ Årets indeks viser at friheten er redusert i noen land og økt i andre, slik at den gjennomsnittlige økonomiske friheten i verden har holdt seg relativt stabil.

Norge

Norge er nummer 37 på rangeringen, mellom Spania og Armenia. Plasseringen er omtrent den samme som vi har ligget på det siste tiåret.

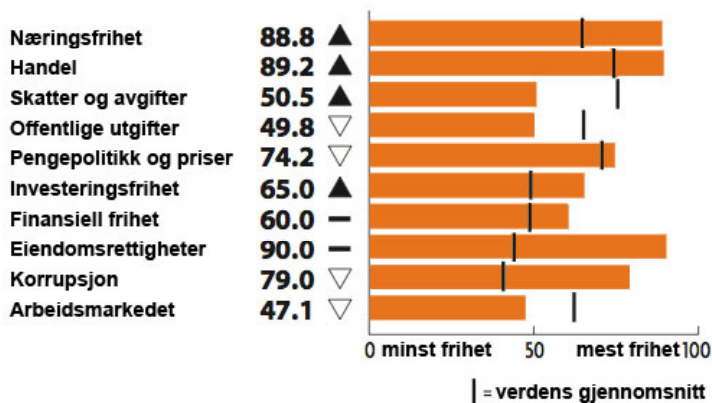

I 2009 fikk Norge sin høyeste score noensinne, med 70,2 poeng i indeksen. Vi har kun falt marginalt, og får i år 69,4 poeng. Det tyder på at næringslivets og innbyggernes økonomiske frihet så langt ikke er redusert, til tross for at finanskrisen angivelig skulle medføre gode tider for styrvillige venstresidepolitikere. Audun Lysbakken, for eksempel, forkynte triumferende på SVs landsmøte i mars 2009 at "markedsliberalismen er ideologisk konkurs. Vi får nå et comeback for ideer om politisk styring og fordeling."

Selv om det selvsagt er alt for tidlig å konkludere med at endringene ikke vil komme, og selv om dataene har et visst tidsetterslep,² er det få tegn til at den økonomiske friheten i Norge er svekket. Det er positivt, fordi økonomisk frihet gjør det enklere å starte nye bedrifter og arbeidsplasser, som igjen skaper vekst etter finanskrisen. Som Newsweek skrev i april 2009, mens finanskrisen var på sitt mest truende: "Om få år vil vi, selv om det nå høres merkelig ut, kanskje ønske oss mer, heller enn mindre, kapitalisme. En økonomisk krise reduserer veksten, og når man trenger vekst, vender man seg til markedet."³

Når vi bryter ned Norges score på de ti underkategoriene, ser vi at Norge ligger høyere enn verdens gjennomsnittlige score på syv av dem. Den økonomiske friheten i Norge er altså relativt høy sammenlignet med resten av verden. Vi har imidlertid høye skatter, høye offentlige utgifter og et sterkt regulert arbeidsmarked, og scorer lavere enn våre naboland.

Norge har verdens 17. høyeste næringsfrihet, hvilket betyr at det er enkelt å etablere, drive og legge ned en bedrift. Mens det i verden som helhet tar 35 dager å skaffe seg tillatelse til å starte

en bedrift, tar det i Norge syv dager. Konkurs er også relativt enklere enn i mange andre land.

Norge har lave toll på de fleste varer, med en vektet gjennomsnittlig toll på 0,4 prosent i 2008. Handelshindringer på noen varer, spesielt landbruksprodukter, trekker ned. Sett under ett kan vi imidlertid si at handelen inn og ut av Norge er svært fri, selv om vi fortsatt har et stykke å gå før vi gir bønder i andre

land mer rettferdige vilkår.

Skattene er som kjent høye, og utgjør 43,4 prosent av bruttonasjonalproduktet (BNP). Skatten på inntekt er høy, mens bedriftsbeskatningen er mer moderat i et internasjonalt perspektiv.

Tilsvarende er også den offentlige pengebruken høy, på 40,9 prosent av BNP.

Inflasjonen i Norge er lav, men norske myndigheter setter prisene på en del varer og subsidierer andre. Derfor er scoren på kategorien for pengepolitikk og priser bare litt høyere enn verdensgjennomsnittet.

Det er få begrensninger på utlendingers eierskap i Norge, og det er også få begrensninger på utbytte. De reguleringene som finnes, er generelt transparente og universelle. Men det offentlige står for en stor del av investeringene i næringer der staten har monopol, og noen reguleringer er slik lagt opp at de er gunstigst for norske, skandinaviske eller europeiske investorer. Likevel ligger Norge klart over snittet i kategorien investeringsfrihet.

Norge har et velutviklet finanssystem basert på markedsprinsipper og i tråd med internasjonale normer. God utlånspraksis og fornuftige reguleringer gjorde at bankene kom seg velberget gjennom finanskrisen, selv om det var midlertidige likviditetsproblemer. Det trekker imidlertid ned at myndighetene fortsatt eier deler av Norges største bank.

Eiendomsrettighetene i Norge er svært sterke, faktisk sterkere enn i land som USA og Storbritannia. Rettsystemet regnes også som pålitelig. Korrupsjonen er lav, men tilstede, og Norge rangeres som det fjortende minst korrupte landet i verden av Transparency International.

I siste kategori, som tar for seg arbeidsmarkedet, kommer Norge igjen dårlig ut. Reguleringene er mange og strenge, og selv om kostnadene ved å ansette arbeidskraft er relativt moderate, er det dyrt og vanskelig å si opp en ansatt. Derfor havner Norge langt bak for eksempel Danmark.

Verden

Ser vi ut over Norges grenser, ser vi at den økonomiske friheten i verden har holdt seg stabil det siste året, til tross for finanskrisen. Gjennomsnittlig score falt med 0,1 poeng til 59,4. Det er andre gang siden 1995 at gjennomsnittsscoren faller.

Politikken varierer imidlertid mye mellom land. Mange land har redusert den økonomiske friheten, først og fremst USA (-2,7 poeng), Storbritannia (-2,5) og Kina (-2,2). Andre land har gitt næringsliv

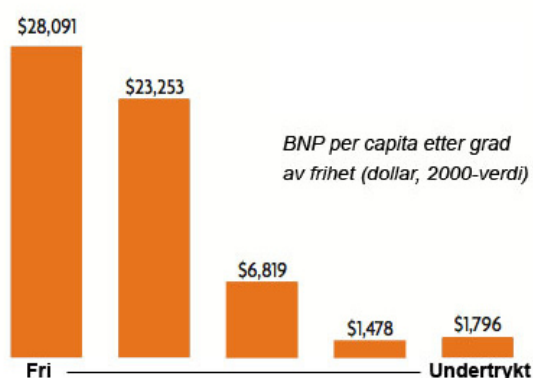
og enkeltpersoner friere hender. Blant disse er Polen fremst (+2,9 poeng), men også Mexico (+2,5), Tyrkia (+2,2), Indonesia (+2,1), Sør-Korea (+1,8), Italia (+1,3), Frankrike (+0,9) og Tyskland (+0,6) har gått i retning av økt økonomisk frihet.

Hong Kong topper for sekstende gang på rad indeksen, med Singapore, Australia og New Zealand på plassene etter. De europeiske landene med størst frihet er Irland, Sveits og Danmark. Danmark ligger på 9. plass, Finland på 17., Island på 18., Sverige på 21. og Norge altså relativt mye lengre ned, på en 37. plass.

De lavest rangerte landene ligger alle i Afrika, med Zimbabwe på jumboplassen. Afrikanske land sliter spesielt med at det er vanskelig å starte bedrifter, eiendomsrettighetene er svake og korrupsjonen omfattende. Det er imidlertid også lyspunkter å spore. Mauritius er verdens 12. frieste land, og Botswana ligger høyere enn Norge.

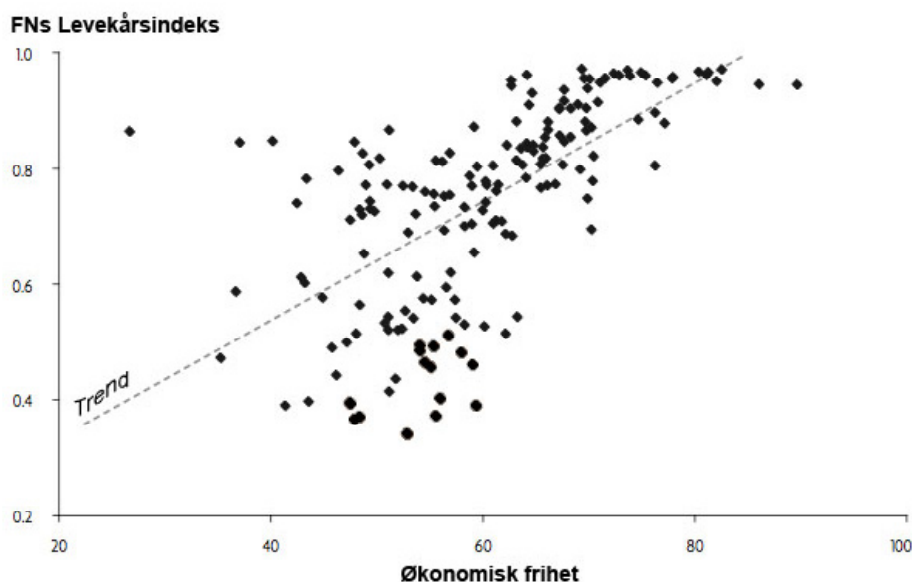
Økonomisk frihet gir høyere levestandard

Det er positivt at den økonomiske friheten så langt ikke ser ut til å reduseres etter finanskrisen. Som vi ser av figuren til venstre er land med stor grad av økonomisk frihet mer velstående enn

land som reduserer enkeltpersoner og bedrifters frihet. Land som i rapporten klassifiseres som "frie" eller "hovedsakelig frie" har inntekter som er mer enn ti ganger høyere enn gjennomsnittet for de minst frie økonomiene. Kontrollerer man for andre relevante faktorer som helse, utdanning, sikkerhet og styringsregimer, er frihet fortsatt sterkt korrelert med levestandarden. Det ser vi i figuren under, som viser sammenhengen mellom økonomisk frihet og rangeringen på FNs levekårsindeks, som måler faktorer som levealder, utdanning og lese- og skriveferdigheter. Land som er friere, tenderer til å

gi innbyggerne et bedre liv. Det er fortsatt riktig etter finanskrisen.

Sluttnoter

¹ Hele rapporten finner du på <http://www.heritage.org/Index/>

² Dataene er i hovedsak innhentet i perioden juli 2008 til juni 2009, og dekker derfor bare den første fasen av finanskrisen.

³ Fareed Zakaria, Newsweek: "The Capitalist Manifesto". April 2009.

Forfatter:

Civita-notatet er skrevet av Marius Doksheim, rådgiver i Civita. marius@civita.no